

Posudek oponenta diplomové práce

Eliška Skládalová: Tematizace člověka v díle Rudolfa Iny Malého

Bc. Eliška Skládalová si pro svou diplomovou práci vybrala dosud jen velmi málo probádaného českého autora, Rudolfa Malého, což je třeba hned v úvodu posudku náležitě ocenit. Takto předkládaná práce představuje důležitý vhled do myšlení tohoto převážně prvorepublikového autora (a jeho doby). Navíc díky svému filosoficko-antropologickému zaměření může sloužit jako svébytný úvod k tomuto mysliteli, což je také cenné.

Vzhledem k jisté nesystematičnosti daného autora a k tomu, že několikrát za život poměrně rázně změnil některá ze svých myslitelských východisek (či alespoň jejich artikulaci), je jen rozumné, že autorka ve své práci postupuje do značné míry chronologicky, takže se věnuje v jednotlivých kapitolách vždy jen jednomu (nebo několika) stěžejním dílům pro dané téma.

Přesto mám však několik výtek k formálnímu rozvržení a vypracování práce.

První dvě poznámky se týkají hned úvodu: Ocenil bych v první řadě tento úvod více rozepsat, jelikož pro neznalce Malého díla (kterých je většina), nejsou některé pasáže naprosto srozumitelné – to se především týká jeho vztahu k marxismu či k socialismu. Z podání autorky Malý v úvodu vychází jako kritik Marxe, což může být pravda pro jeho pozdní myslitelské období (ale ani tam si tím nejsem naprosto jistý), avšak pro jeho filosoficky nejzajímavější období (o kterém autorka rovněž pojednává v části o Malého filosofických východiscích) platí, že Marx je jedním z jeho nejdůležitějších ideových zdrojů (a to i když odmítá jeho materialismus, což velmi dobře ukázala především již jeho raná kniha *Akord motivů náboženských a sociálních* z roku 1921, a jde i o motiv, který je jasně zdůrazňován v knize *Posvěcení života* z roku 1924).

Druhá poznámka, kterou bych směřoval k úvodu (ale která se týká v různých obdobích a míře nakonec velké části práce), je to, že autorka nechává čas od času velkou část interpretační práce na čtenáři. Toto jde dobře vidět při její obhajobě výchozí perspektivy, se kterou chce Malého vykládat. Tematizace člověka jako výchozí bod je sice logická a nosná, avšak vlastní vysvětlení (s. 2) spočívá prakticky jen v obecném tvrzení, že v Malého filosofii „člověk zaujímá přední místo“ (a není pouze pasivní bytostí, ale bytostí aktivně působící), což je velmi málo. Obecná tematizace člověka je sice nosnou myšlenkou a dobrou výchozí výkladovou strategií, ovšem možná již je v rámci „filosofické antropologie“ natolik samozřejmá, že nepotřebuje další vysvětlení, což však pro člověka zvenčí neplatí.

Z poznámky k úvodu vzniká tudíž obecnější výtka, že ne vždy je hned na první přečtení jasné, proč je někde řazen nějaký text (např. proč druhá kapitola o Malého myslitelských počátcích se týká zrovna knihy o Malebranchovi z roku 1922 a nesoustředí se na jeho válečné či předválečné texty). Z dalšího výkladu to vyplyne, ale opět autorka příliš v tomto spoléhá na ochotu čtenáře udělat patřičné interpretační kroky. S tím souvisí, že by především pozdějším kapitolám velmi prospěly průběžné úvody a hlavně závěry – pozdější kapitoly (a týká se to i dodatku) často končí jakoby z čistého nebe (přitom by stačil jeden shrnující odstavec a bylo by to úplně v pořádku). Navíc posledních několik kapitol (již některé části kapitoly V, ale hlavně kapitoly následující) je jen velmi stručných. Je sice cenné, že jsou v nich probrány hlavní myšlenky dané knihy či daného tématu, avšak podrobnější pojednání by nebylo vůbec na škodu.

Za nejcennější považují třetí a čtvrtou kapitolu předkládané práce, které pojednávají o filosofických a politických/praktických myšlenkách Rudolfa Malého. Zvláště třetí kapitolu o filosofii považují za výbornou. Tato kapitola začíná výkladem o Bohu, což by opět trochu mohlo zpochybnit antropologické východisko (ovšem vše je řádně uvedeno na pravou míru na s. 14, kde je zdůrazněno, že Malý vidí základní spojitost mezi Bohem a člověkem přes rozum, který je „stejného řádu“). Malého myšlení je podáno velmi spolehlivě a logicky přehledně, vybírají se správné tematické okruhy, občasné vsuvky k ostatním autorům jsou obecně přínosné. Výklad však trochu kazí sporadické chyby a nepřesnosti.

Pár faktických poznámek (které snad plynou z toho, že autorka následovala Malého vlastní mylná či nepřesná tvrzení, či z toho, že se snažila nějak ilustrovat Malého myšlení, jen ne však příliš vhodně):

1) S. 4, pozn. 8: „Malebranche vychází z Aurelia Augustina, který lidského ducha staví mezi Boha a tělo.“ Toto je natolik typická myšlenka pro křesťanské platonizující autory, že ji nejde takto snadno připsat Augustinovi, vždyť toto si myslel celý středověk, dokonce i počátky můžeme spatřovat před Augustinem (např. v křesťanském středním platonismu atp.). Navíc lze poukázat i na jistou faktickou nepřesnost, jelikož nám v celém schématu chybí duše (která tam ale hraje významnou roli).

2) S. 19 – Autorka si při pojednání o zlu u Malého zkusí pomoci Akvinským, jenže nebyla to příliš šťastná volba již jen pro to, že Akvinský jako vyloženě ortodoxní středověký křesťan pracuje po jiných myšlenkových liniích než Malý v tomto období. Navíc se bezděky dopouští vážného interpretačního zkreslení, když hovoří o tom, že podle Akvinského Bůh „má ideu zla“ (s. 20). Ovšem na základě tohoto velmi vágního použití slova „idea“ (které však ve středověkém myšlení má jasné vymezení a funkci) Akvinského přesouvá z pozice křesťanské ortodoxie do heterodoxie. (Bůh u Akvinského poznává zlo, ale pouze ve smyslu privace, tj. toho, co jednotlivinám chybí k jejich dokonalosti, nepoznává však v žádném případě ideu zla, jelikož v rámci metafyzického realismu nic takového nemůže existovat, protože by tím Akvinský přiznal, že zlo jako takové je skutečně a pozitivně (nikoli jen negativně) existující, což by rovněž znamenalo, že Bůh je nějakým způsobem Stvořitelem tohoto pozitivně existujícího zla, čímž by se Bůh sám stal v plném slova smyslu rovněž zlým).

S. 26 – Použití termínu „Bůh-Otec“ naznačuje trinitární konotace, což však u Malého není úplně šťastné, jelikož Ježíš je prototypem dokonalého člověka, ale nic víc.

3) S. 28 – V kontextu prvotní církve bych nehovořil o „katolické církvi“, ale pouze o „křesťanské církvi“.

4) S. 29 – „Jehova“ – sice je to takto i u Malého, ale správně by to bylo spíše „Jahve“. „Jehova“ je nesmysl, který vznikl sloučením tetragramu (JHVH) s přidanou vokalizací ze slova Adonaj, kterým se tetragram nahrazoval při výslovnosti.

Jen několik spíše technikálií:

1) Občasné překlipy lze přejít, spíše někdy ruší četbu jisté typografické nešvary (např. spojovníky místo pomlček, ne vždy jednotné použití kurzívy – např. s. 32 nebo 33, několikrát překvapila i náhlá změna fontu v poznámce pod čarou – např. s. 7 nebo s. 60 a další).

2) V diplomové práci bych se již klonil k tomu, aby se používaly skutečně náležité prameny, a to i u literatury, která není přímo interpretována. To znamená, že bych nepoužíval anglický překlad Malebranche, ale originální znění v kritickém vydání – viz s. 4. To samé se týká českého překladu Akvinského *Sumy proti pohanům* (s. 20).

Otázky k obhajobě:

- 1) Jak by šlo obhájit základní filosoficko-antropologické východisko práce? Nešla by třeba lépe použít věta (citovaná na s. 22) o „nezadržitelném vývoji k vyšší a vyšší lidskosti“?
- 2) Jakou roli hraje socialismus v raném myslitelském období Rudolfa Malého (které si ohraničme *Posvěcením života* z roku 1924)? Ve vlastním textu je socialismus (a Marx) zdůrazňován až od čtvrté kapitoly, nehraje ale důležitou roli i v Malého filosofických východiscích (např. v jeho filosofii dějin a při pojednání o Ježíši Kristu jako revolucionáři)?
- 3) V souvislosti s pojednáním o zlu a jeho poznání hovoříte na s. 19, že Malý pouze otevírá, ale nezodpovídá tyto otázky. Odkud si myslíte, že pochází podle Malého zlo, když nepracuje ani s nějakým hříšným pádem (ale pouze se stvořitelskou dobrotou)?

Hodnocení:

I přes některé faktické a strukturální chyby představuje práce důležitý příspěvek k dějinám českého myšlení, proto práci **doporučuji** k obhajobě a navrhuji v závislosti na jejím průběhu známku **velmi dobře**.

V Praze, 30. 5. 2023

Jakub Šenovský